

Potpura Zlatku Hasanbegovi u 14.2.1945: Stravi ni zlo in partizana nad Bošnjacima Nevesinja

Nevesinje ili Kasaba, kako ga vole zvati njegovi stanovnici, gradi je i centar istoimene opštine u istočnoj Hercegovini. Pripovjedati o Nevesinju zna i pripovjedati o zlu koje su iskusile brojne generacije Bošnjaka s ovog prostora, ali i cijele istočne Hercegovine – od stalnih krvavih udara crnogorskih uskoka za vrijeme Osmanlija, potiskivanja Bošnjaka od novopridošlih Srba iz Crne Gore (razbojništva, otimanja zemlje), agrarnim reformama kojima su pretvarani u siromahe, te sistematskim ubijanjem u tijekom velikih historijskih događaja kao što su svjetski ratovi.

Piše: mr. Nedžad Dedović, Preporod, broj 4/990

Treba reći da se poslije svih ovih događaja drastično smanjivao broj Bošnjaka na ovim prostorima, no vrhunac etničkog čišćenja bila je posljednja agresija kada su protjerani svi Bošnjaci, a oni koji nisu brutalno su **ubijeni – njih 303!**

U ovom tekstu neće biti riječi o zločinama u posljednjem ratu budući da je o njima uglavnom upoznata šira javnost, ponajviše zahvaljujući različitim aktivnostima UG Povratkom za Bosnu i Hercegovinu.

Ovdje ćemo govoriti o malo poznatim događajima koji su se zbili 14. veljače 1945. godine kada je, prema svjedocima, ubijeno između **150 i 200 bošnjačkih civila**.

Točan broj ubijenih se ne može utvrditi iz dva razloga: do 1990. godine bilo je zabranjeno govoriti ili prikupljati podatke o ovim događajima, do tada mnogi potomci ubijenih su izumrli, raselili se ili je jednostavno protokom vremena „zamagljeno“ sjećanje na ubijene 14. veljače.

Ovo će biti, zapravo, prikazivanje 14. 2. iz ogleдалa budući da se u Hercegovini ovaj datum jedino percipira i slavi kao datum oslobođenja Mostara i Nevesinja.

Nažalost, iza tog ogleдалa stoji i jedan ogromni, nerasvijetljeni, 60 godina skrivani zločin – zločin nad Bošnjacima **Nevesinja** kojeg su počinili osloboditelji, pripadnici regularne NOVJ, koji nažalost nije njen jedini zločin, no većina njih je još nepoznata ili nedovoljno istražena, ciljano se skrivaju ili se o njima „stidljivo“ i „plašljivo“ govori.

No, svaki zločin je zločin, bez obzira koga je počinio, u ime koje ideologije i kojih ciljeva te stoga mora biti rasvijetljen – u ime morala i humaniteta, obilježja koja nas čine i uvijek. U suprotnom, izlazimo iz okvira uvijek, okvira ljudskosti.

Što se i kako, ustvari, dogodilo 14. veljače? Najprije treba kazati da je sjećanje na 14. veljače zadržano u memoriji nevesinjskih Bošnjaka koji su suvremenici ovih događaja no zbog činjenice da su počinitelji zločina bili partizani, pripadnici NOP, nisu smjeli o tome govoriti jer bi bili proglašeni „neprijateljsima sistema“ i naravno u skladu s tim i žestoko kažnjeni.

Tu činjenicu naglašavaju i svjedoci ovog zločina. Ono što se prišlo, iako u rijetkim slučajevima, bilo je u krugu obitelji i strogo se vodilo računa da se priča ne proširi.

Tek poslije 1990. godine počelo se „glasnije“ govoriti o ovom zločinu. No, je li to bilo već kasno budući da se već 1992. ponovila 1945. godina, ali sada mnogo krvavija?

Ovdje ćemo prenijeti tri svjedocinje o 14. veljači, osoba koje su posmatrale, odnosno koje su žrtve vezane za žrtve ovog kobnog dana.

Prvi je svjedok Hasan Tanović prije je svjedocinje u studenom 1992. zabilježio prof. dr. Ibrahim Kajan (kajankajan.blogspot.com/2012/04/sjecanje-hasana-tanovica-partizanski.html): I tako rat teče, teče, dolazi '45. godina. 14. II 1945. godine partizani navodno oslobađaju Nevesinje.

I narod, ionako su ga spasili da ga etnici ne pokolju (to je bilo 1943, prema riječima istog svjedoka, op.a.), izlazi pred njih. (...) Ljudi k'o ljudi, izašli pred njih da ih pozdrave. Izišao je i Kadrija Konjalija, sekretar Komiteta KP u Nevesinju. Ja ono što sam vidio svojim očima, to je bilo strašno.

Tavanski je prozor i gledao na zgradu Općine. To je bilo jedno dvorište. I mi promatramo, babo i ja, što se događalo.

Partizani pokupili i sve Bošnjake i Hrvate, što je bilo, stavili ih u red a pred red postavili mitraljez šarac. Stavili su i hodžu.

Bilo je 30, 40 ljudi, toliko sam vidio. Prozor je bio otvoren i pogled je pucao baš na njega. Onaj partizan sjede za mitraljez... a pred njim ljudi koji su došli da pozdrave, da dočekaju (oslobodioce).

Dvojica među njima, ljudi pametni, vidjeli što će biti. Bio je Sejdo Šaran i bio je beg Bašagić.

Bacili su se dole prije nego što je horoz okin'o **mitraljezom i pokosio sve te ljude**. Piljar Enver Ljubović, koji je imao negdje oko 28, 27 godina, gledam ga zapanjenim djetinjstvom o čemu, naglo je izletio te bježi iz toga reda!

A za njim neki oficir s pištoljem, jedanput, dvaput, triput, četiri puta – **obara ga i ubija**. (...)

Drugi dan mi smo nekako sišli, po čela je civilna vlast da funkcioniše, i moglo se po gradu ići. Ja idem na onaj most prema **Pahlevini** (...)

Vidim Kadriju Konjaliju ubijenoga, s prosutim mozgom. Ubijeno je taj dan **189 muslimana**, od deset, 12, ... do 60 godina.

Ko se sakrio sakrio, ko nije – nije. (...) I svi naši ubijeni ljudi bili su civili. Zanatlije, trgovci, ljudi koji nisu sudjelovali ni u jednoj vojsci. Ono što je bilo u vojsci, ranjenika, **smještenih u našoj velikoj kući, to su sve pobili, metak u čelo, sve su ranjenike pobili.**(...)

O ljudima koji su tih dana pobijeni, o njima nikada niko nije davao izjave, vjerojatno ljudi nisu smjeli ni zecnuti, vjerojatno je to tako bilo.

Dan nakon događaja koji sam opisao, moj babo i Salko Korkut, sa Hamzom Kazazićem, pokupili su sve naše poubijane ljude na onaj sto na kola, iskopali su veliku jamu na haremu, zajedničku grobnicu, i tu su ih sve zajedno sahranili...

Nefiza Omerika (rođ. Bošnjak) je također bila svjedokom zločina počinjenog 14. veljače.

Ona je u to vrijeme bila udana za Jusufa Muraspahića i živjeli su u aršiji Nevesinje. Nefiza pripovijeda o događajima uoči, za vrijeme i nakon samog zločina.

Naime, prema tvrdnjama nene Nefize veliki broj bošnjaka iz okolnih sela (**Plužine, Brata, Odžak, Žiljevo, Sopilja, Pridvorci, Gornja i Donja Bijenja, Postoljani**...) bio se sklonio u aršiju pošto je tu bilo mnogo sigurnije.

Kada je narod saznao da partizani napadaju Nevesinje nastala je pometnja jer se pretpostavljalo da bi mogli činiti zločine, posebno imajući u vidu činjenicu da je u njihovim redovima bilo mnogo dojučeršnjih etnika koji su, vidjevši da gube rat, promijenili uniforme.

Nefiza opisuje scenu s lokaliteta **Smrdan** kod sela **Kljuna** gdje je bio „naviljak“ brade – etnici su je obrijali da bi mogli postati partizani (ovdje se najbolje očituje narodna izreka da vuk dlaku mijenja ali ćud nikada).

Dakle, u toj pometnji jedan dio Bošnjaka svih dobi počinje bježati prema Mostaru. U jednoj od tih grupa bio je i njen muž Jusuf Muraspahić kojega su sa grupom od još 41 uglavnom mladih muškarca zarobile a **potom i strijeljale partizanske jedinice** na lokalitetu **Kričanje** na **Podveležju (10-ak km od Mostara)**.

Strijeljani su bez ikakvog suđenja – a i zašto bi se sudili kada su bili civili! U travnju 1945, nakon što su im vlasti dozvolile i dali „propusnice“, članovi obitelji idu na Kričanje, prepoznavaju svoje ubijene i na istom mjestu ih „malo“ ukopavaju.

No, u ovom činu se prepoznaje tragedija nad tragedijama, rekli bismo Antigonina tragedija – obiteljima nije dozvoljeno da svoje najbliže pokopaju u skladu s vjerskim propisima, uz klanjanje džezaze, niti da ih pokopaju u haremu!

Nefiza je svjedočila i ubojstvima u samom gradu Nevesinju, kod zgrade starog suda, ali i u skoro cijelom gradu. Sjećala se i imena dva izvršitelja ubojstava, Mirko Golijanin i Momo Muhibabić.

Neki od ubijenih Bošnjaka u samom gradu su i Hasan Efendić, Avdija Oručević, Ševko Ramović, Mujo Trnovac, Suljo Muraspahić (16 godina star, ubijen kod džamije), zatim imućni Šurija Pekušić, više Dugalića, četiri djevojke iz porodice Muraspahić.

Također, Nefiza napominje da 14. veljače nisu ljudi ubijani samo u aršiji i na Kričanjima – mnogi su pobijeni i na **Malti** u **Mostaru** (više uglednih nevesinjskih Bošnjaka), zatim na **nevesinje kasabaljima**.

Na pitanje kako je moguće da je to sve učinjeno Nefiza odgovara da su osloboditelji dobili „odriješene ruke“ 24 sata – mogli su raditi što su željeli, bez ikakvih posljedica.

Nefiza, na kraju, naglašava da je poslije II svjetskog rata bilo strogo zabranjeno govoriti o ovim događajima.

Nafija Šaran i još je jedan od svjedoka zločina veljače 1945. U to vrijeme sa svojom obitelji živio je u Bašagićima u Nevesinju, nakon što su izbjegli iz sela Odžak. Sjećao se kako je 14-og posljednji put vidio svoga oca Mušana, govoreći svojoj supruzi: „Uvaj djecu!“ Nakon toga se, bježeći pred partizanima, uputio ka Mostaru, da bi, kao i Jusuf Muraspahić, bio uhapšen na Križanjima i tu **strijeljan** od strane partizana.

Inače, ovdje je stradalo pet vrlo mladih muškaraca iz obitelji Šaran i to: Mušan, Dervo, Avdo, Arif i Murat. Strijeljanje su preživjela petorica Nevesinjaca – Omer i Huso Maslo, Smajo Šikalo, Huso Behić i Jusuf Šaran ić.

Zahvaljujući ovim ljudima saznalo se za tragediju na Križanjima. Prije strijeljanja većina zarobljenih je bila vezana u bodljikavu žicu.

Nafija također navodi da su se **smaknuta dogadala na cijelom potezu od Nevesinja pa do Podveležja**.

Naime, partizanske zasjede bile su locirane i u rejonu **Grepka** (ulaz u Nevesinje iz pravca Mostara) i tu **su ubijali svakoga ko je naišao** – potpuno neselektivno.

Tako su na Grepku svirepo ubijene dvije Nafijine tetke, djevojke Šerifa (21 godina) i Advija (17 godina), te još dva rođaka, Huso i Atif. Kao najodgovornije za ove zločine Nafija navodi Edu Kapora i, posebno izdvajajući, Vladu Šegrtu, komandanta 10. hercegovačke udarne brigade koji je i dao veštomenu „odriješene ruke“ partizanskim jedinicama u Nevesinju – u prevodu to je značilo „ubijte koga želite“.

Iz svjedočenja su vidljive ogromne razmjere zločina 14. veljače, zločina koji je još teži budući ga je počinila vojska koja ima atribut narodna, regularna vojska, vojska koja bi misija morala biti obrana svakog ovjeka, bez obzira na njegovu naciju i vjeru.

No, činjenica da je zločin ipak počinjen ukazuje na dva elementa kao obilježja ovog pokreta i njegove vojske, elementa vješto skrivana ali uvijek jaka i prisutna – prosrpski i antibošnjački (antimuslimanski).

Istinitost ove tvrdnje pokazuje i činjenica da ne samo da nitko nije kažnjen za ovaj zločin nego je bilo zabranjeno i strogo kažnjivo o njemu i govoriti, a žrtve dostojno sahraniti – iako je to klasični zločin protiv civilnog stanovništva, golorukog i nezaštićenog.

Danas, 68 godina nakon zločina nad nevesinjskim Bošnjacima ostaje nam moralna obaveza da se prisjetimo nevino ubijenih, da opominjemo sami sebe, te našu djecu i omladinu, da ukazujemo na počinitelje ne tražeći osvetu ali tražeći priznanje zločina, poštovanje žrtava i osudu ideologije podijom je zastavom zločin počinjen!/HMS/

Komentiraj

Seka Rupanovic Ma koji ste vi ludaci ..oće li više početi gledati u budućnost ..

Petar Vuli Ma koje su ovo gluposti!?! Kakvi 'Bošnjaci'!?!/ Tada su postojali samo Hrvati islamske vjeroispovijesti!

Mladen Barakovic Dobri partizani? ma nije moguće!